

Sygn. akt II Ca 908/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 października 2013 r.

Sąd Okręgowy w Kielcach II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący: **SSO Ewa Piątkowska-Bidas**

Sędziowie: **SO Małgorzata Klesyk**

SO Marek Boniecki (spr.)

Protokolant: protokolant sądowy Iwona Cierpikowska

po rozpoznaniu w dniu 16 października 2013 r. w Kielcach

na rozprawie

sprawy z powództwa J. T.

przeciwko (...) S.A. w W.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanego

od wyroku Sądu Rejonowego w Skarżysku - Kamiennej

z dnia 7 marca 2013 r., sygn. I C 610/12

oddala apelację i zasądza od (...) S.A. w W. na rzecz J. T. kwotę 1200 (jeden tysiąc dwieście) złotych tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

II Ca 908/13

Uzasadnienie wyroku Sądu Okręgowego w Kielcach

z dnia 16 października 2013 r.

Powódka J. T. domagała się ostatecznie zasądzenia na swoją rzecz od pozwanego (...) S.A. w W. kwoty 40 000 zł z ustawowymi odsetkami tytułem zadośćuczynienia za naruszenie dobra osobistego powódki w postaci więzi rodzinnych łączących ją z matką, która zginęła na skutek wypadku drogowego.

Strona pozwana wniosła o oddalenie powództwa, zarzucając brak podstawy prawnej do dochodzenia zadośćuczynienia za naruszenie dobra osobistego od zakładu ubezpieczeń, a nadto: że powódka nie była osobą najbliższą dla poszkodowanej w wypadku, że dochodzone roszczenie jest wygórowane, a nadto bezpośrednio poszkodowana przyczyniła się do powstania szkody.

Wyrokiem z dnia 7 marca 2013 r. Sąd Rejonowy w Skarżysku-Kamiennej zasądził od strony pozwanej na rzecz powódki kwotę 25000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 7 marca 2013 r., oddalił powództwo w pozostałej części oraz orzekł o kosztach sądowych i kosztach procesu.

Sąd pierwszej instancji ustalił stan faktyczny szczegółowo zaprezentowany w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, z którego wynika, że w dniu 23 listopada 2005 r. doszło do wypadku komunikacyjnego, w którym matka powódki T. S., przebiegając przez jezdnię drogi (...) w miejscowości Ł. została potrącona przez pojazd kierowany przez osobę ubezpieczoną w zakresie odpowiedzialności cywilnej w pozwanym zakładzie ubezpieczeń. W chwili śmierci T. S. miała 63 lata, nie pracowała zawodowo, uzyskiwała sezonowo dodatkowe dochody, które częściowo przekazywała powódce. Powódka w dacie śmierci matki miała 42 lata, od 13 roku życia była wychowywana wraz z rodzeństwem wyłącznie przez matkę, z którą mieszkała. Matka pomagała jej w opiece nad małymi dziećmi, których ojciec zginął w 2003 r. w wypadku komunikacyjnym. Wypadek miał miejsce w obszarze zabudowanym, droga była dobra, ruch natężony. Sprawca wypadku jechał z prędkością ok. 70 km/h. Piesza naruszyła zasady ruchu drogowego w ten sposób, że przekraczała jezdnię poza obszarem przejścia dla pieszych. Gdyby kierujący jechał z dozwoloną prędkością, należałoby obserwować drogę i reagował w sposób prawidłowy, miałby możliwość zatrzymania się przed torem przekraczania jezdni przez pieszą, która z kolei źle oceniła odległość nadjeżdżającego pojazdu. U powódki po początkowym wstrząsie uczuciowym wystąpiły zaburzenia adaptacyjne typowe dla żałoby, która ograniczała jej aktywność zawodową i życiową. Żałoba miała charakter przedłużony.

W ustalonym przez siebie stanie faktycznym Sąd Rejonowy uznał powództwo za uzasadnione w świetle art. 448 k.c. w zw. z art. 24 k.c. oraz art. 34 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o obowiązkowych ubezpieczeniach, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych, przytaczając pogląd zaprezentowany w tej kwestii w uchwale Sądu Najwyższego w sprawie III CZP 93/12. Określając wysokość należnego powódce zadośćuczynienia, Sąd pierwszej instancji miał na uwadze wstrząs, jakiego doznała na skutek śmierci matki oraz fakt zdeorganizowania dotychczasowego trybu życia. Podkreślona została szczególna więź łącząca powódkę z matką, wynikająca też z faktu wspólnego zamieszkiwania, świadczonej pomocy oraz okoliczność uprzedniego dotknięcia powódki negatywnymi doświadczeniami związanymi z przedwczesną śmiercią konkubenta. Odnośnie przyczynienia się bezpośrednio poszkodowanej do powstania szkody, Sąd Rejonowy zważył, że stopień tego przyczynienia w powiązaniu z kompensacyjnym charakterem świadczenia, nie uzasadniał obniżenia należnego zadośćuczynienia.

Wyrok powyższy zaskarżyła apelacją strona pozwana, zarzucając: 1) błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę wyrokowania, polegający na przyjęciu, że z powodu szkody z dnia 23.05.2005r. wynikała jakaś szczególna krzywda powódki, większa od takiej, jaką przeżywają osoby, których bliscy zmarli w nagły, niespodziewany sposób; 2) naruszenie przepisów prawa materialnego: a) art. 34 ust. 1 ustawy z 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz. U. Nr 124 poz. 1152 ze zm.) poprzez zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki zadośćuczynienia za naruszenie dobra osobistego w postaci zerwania więzi rodzinnych na podst. art. 448 k.c. w związku z art. 24 k.c. mimo, że przepisy tej ustawy zawierają zamknięty katalog dóbr osobistych, jakie podlegają ochronie; b) art. 448 k.c. w zw. z art. 24 k.c. przez przyjęcie, że powódka jest osobą bezpośrednio poszkodowaną oraz niewzięcie pod uwagę, że źródłem krzywdy, o jakiej mowa w art. 448 k.c. jest tylko i wyłącznie naruszenie dobra osobistego, a nie sama śmierć, a więc, że krzywdą nie może być naruszenie dobra osobistego; c) art. 6 k.c., art. 361 §1 k.c., art. 448 k.c. poprzez jego błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie, na skutek przyjęcia, że zasądzona kwota 25 000 zł tytułem zadośćuczynienia jest adekwatna i może być uznana za odpowiednią, mimo że nie odpowiada zakresowi doznanej przez powódkę krzywdy związanej ze śmiercią Z. S., w postaci cierpień psychicznych i stanu emocjonalnego; d) art. 362 k.c. w zw. z art. 448 k.c. poprzez uznanie, że nie sposób zaakceptować normy art. 362 k.c. przy świadczeniu z tytułu zadośćuczynienia, gdyż odnosi się do uszczerbków stricte majątkowych; 3) naruszenie przepisów postępowania, mających wpływ na wynik sprawy: a) art. 233 k.p.c. poprzez brak wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego i przyjęcie błędnych założeń co do podstaw ustalenia kwoty zadośćuczynienia oraz uznanie, że matka powódki jedynie w niewielkim stopniu przyczyniła

się do powstania wypadku; b) art. 328 §2 k.p.c. poprzez niewskazanie i nieuzasadnienie przyczyn, z powodu których odmówił uznania zmniejszenia zadośćuczynienia.

W konkluzji skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa, ewentualnie uchylenie orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Powódka w odpowiedzi na apelację wniosła o jej oddalenie.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje.

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

Na wstępie podnieść należy, że ustalenia faktyczne poczynione przez Sąd pierwszej instancji są prawidłowe, dokonane zostały z poszanowaniem reguł określonych przez art. 233 §1 k.p.c., wobec czego Sąd Okręgowy przyjmuje je za własne, tym bardziej, że nie były zasadniczo przez stronę pozwaną kwestionowane. Sformułowany został wprawdzie zarzut błędu w ustaleniach faktycznych, ale – pomijając jego bezzasadność – tyczył się on de facto wniosków wyciągniętych przez Sąd Rejonowy w zakresie krzywdy powódki.

W rozpoznawanej sprawie poza sporem pozostawała okoliczność, że sprawca wypadku, na skutek którego śmierć poniosła matka powódki, był objęty w zakresie swojej odpowiedzialności cywilnej jako posiadacz pojazdu mechanicznego, ochroną ubezpieczeniową udzieloną przez stronę pozwaną. Kwestią sporną było przede wszystkim, czy powódce przysługuje zadośćuczynienie na podst. art. 448 k.c. z tytułu naruszenia dóbr osobistych – więzi emocjonalnych między najbliższymi członkami rodziny oraz czy zakład ubezpieczeń ponosi odpowiedzialność za sprawcę wypadku także w zakresie naruszenia przez niego dóbr osobistych osób najbliższych na skutek takiego zdarzenia.

Zagadnienie możliwości dochodzenia od sprawcy wypadku zadośćuczynienia na podstawie art. 448 k.c. przez osobę najbliższą było przedmiotem licznych orzeczeń Sądu Najwyższego w ostatnich latach. Za ugruntowaną aktualnie uznać należy linię orzecznictwa, wedle której Sąd może przyznać najbliższemu członkowi rodziny zmarłego zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę na podstawie art. 448 w związku z art. 24 § 1 k.c., także wtedy, gdy śmierć nastąpiła przed dniem 3 sierpnia 2008 r. wskutek uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia (tak: uchwała Sądu Najwyższego z dnia 13 lipca 2011 r., III CZP 32/11, OSNC 2012/1/10, także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 marca 2012 r., I CSK 314/11, Lex nr 1164718). Zarówno odpowiedź na pozew, jak i apelacja nie zawierają argumentów, których nie miałyby na uwadze Sąd Najwyższy przy ferowaniu powoływanych wyżej orzeczeń, których motywy Sąd Okręgowy w pełni podziela. Nie do zaakceptowania byłby także pogląd, wedle którego aktualna interpretacja przepisów art. 23 i 24 k.c. stanowi jedynie wypełnienie luki prawnej istniejącej przed dniem 3 sierpnia 2008 r., tj. wejściem w życie przepisu art. 446 §4 k.c. Przytoczyć w tym miejscu należy zasługujący na aprobatę pogląd wyrażony w wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 27 kwietnia 2012 r. w sprawie I ACa 281/12 (Lex nr 1171322), zgodnie z którym dodanie art. 446 § 4 k.c. nie jest jedynie wyrazem woli ustawodawcy potwierdzenia dopuszczalności dochodzenia zadośćuczynienia na gruncie przepisów obowiązujących przed wejściem w życie tego przepisu, lecz jest również dokonaniem zmiany w ogólnej regule wynikającej z art. 448 k.c. przez zawężenie kręgu osób uprawnionych do zadośćuczynienia. Bez wprowadzenia art. 446 §4 k.c. roszczenia tego mógłby dochodzić każdy, a nie tylko najbliższy członek rodziny. Przepis ten ułatwia dochodzenie zadośćuczynienia, gdyż umożliwia jego uzyskanie bez potrzeby wykazywania jakichkolwiek innych - poza w nim wymienionych - przesłanek, a jednocześnie wzmacnia również wykładnię art. 446 §3 k.c., wiążąc funkcję tego przepisu wyłącznie z ochroną majątkową.

Nie można zgodzić się także z kolejnymi zarzutami apelacji dotyczącymi art. 34 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych (Dz. U. Nr 124, poz. 1152 ze zm.). Zagadnienie to było przedmiotem zainteresowania Sądu Najwyższego, który w uchwale z dnia 20 grudnia 2012 r., wydanej w sprawie III CZP 93/12, przyjął brak wyłączenia przez powoływany przepis z zakresu ochrony ubezpieczeniowej zadośćuczynienia za krzywdę osoby, wobec której ubezpieczony ponosi odpowiedzialność na podst. art. 448 k.c. Sąd Okręgowy w całej rozciągłości podziela

zarówno pogląd wyrażony w powoływanej uchwale, jak i argumenty przytoczone na jej uzasadnienie, które czynią bezpodstawnymi zarzut apelacji strony pozwanej.

Strona pozwana zakwestionowała również wysokość zadośćuczynienia zasądzonego na rzecz powódki. Sąd Okręgowy nie dopatrywał się również w tym zakresie wadliwości zaskarżonego orzeczenia. Art. 448 k.c. nie daje - poza ogólną dyrektywą odpowiedniości - żadnych kryteriów, które należy brać pod uwagę przy ustalaniu wysokości zadośćuczynienia. Wydaje się to oczywiste, zważywszy na zasadniczą niewymierność krzywdy oraz z jej zindywidualizowany charakter. Kwestia oceny rozmiaru krzywdy będzie zawsze zatem należeć do sądu, który winien jej dokonać w oparciu o całokształt okoliczności sprawy. Przytoczyć w tym miejscu należy podzielany przez Sąd Okręgowy pogląd Sądu Apelacyjnego w Gdańsku, wg którego przy ocenie, jaka suma jest, w rozumieniu art. 448 k.c., odpowiednia tytułem zadośćuczynienia za doznaną krzywdę spowodowaną naruszeniem dóbr osobistych, należy mieć na uwadze rodzaj dobra, które zostało naruszone oraz charakter, stopień nasilenia i czas trwania doznawania przez osobę, której dobro zostało naruszone, ujemnych przeżyć psychicznych spowodowanych naruszeniem. Uszczegóławiając te kryteria na potrzeby sprawy, w której zdarzeniem wywołującym krzywdę jest śmierć osoby najbliższej wskazać należy, że okoliczności wpływające na wysokość świadczenia z art. 448 k.c. to m.in.: dramatyzm doznań osób bliskich zmarłego, poczucie osamotnienia, cierpienia moralne i wstrząs psychiczny wywołany śmiercią osoby najbliższej, rola jaką w rodzinie pełniła osoba zmarłego, rodzaj i intensywność więzi łączącej pokrzywdzonego ze zmarłym, wystąpienie zaburzeń będących skutkiem odejścia (np. nerwicy, depresji), roli pełnionej w rodzinie przez osobę zmarłą, stopień, w jakim pokrzywdzony będzie umiał się znaleźć w nowej rzeczywistości i zdolności jej zaakceptowania, leczenie doznanej traumy, wiek pokrzywdzonego (wyrok z dnia 24 sierpnia 2012 r., V ACa 646/12, LEX nr 1220462). Pamiętać przy tym należy, iż zgodnie z ugruntowanym poglądem orzecznictwa, ingerencja Sądu drugiej instancji w wysokość zadośćuczynienia dopuszczalna jest jedynie w wypadku, gdy zasądzona z tego tytułu suma jest rażąco niska lub wygórowana (por. m.in. wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 10 lutego 2012 r., I ACa 1380/11). W ocenie Sądu Okręgowego w realiach rozpoznawanej sprawy nie sposób uznać zasądzonej na rzecz powódki sumy za rażąco wygórowaną. Sąd Rejonowy wyeksponował wszystkie istotne dla określenia rozmiaru krzywdy okoliczności, w szczególności wyjątkowy związek emocjonalny łączący powódkę z matką, a wynikający z faktu, że to ten właśnie rodzic – z uwagi na śmierć ojca – zajmował się wychowaniem powódki, a także okoliczności dalszego wspólnego zamieszkiwania i pomocy przy opiece nad dziećmi powódki, które także zostały pozbawione ojca na skutek wypadku komunikacyjnego.

Sąd Rejonowy niewadliwie zastosował również przepis art. 362 k.c. Aktualne orzecznictwo tak Sądu Najwyższego, jak i sądów powszechnych nie pozostawia wątpliwości co do tego, że samo ustalenie faktu przyczynienia się do powstania szkody nie jest wystarczającą przesłanką do zmniejszenia należnego świadczenia odszkodowawczego. Jest to bowiem jedynie warunek wstępny, ustalenie którego pozwala na ocenę konieczności, ewentualnie rozmiaru zmniejszenia odszkodowania czy zadośćuczynienia, stosownie do okoliczności sprawy. Opinia biegłego B. C. pozwalała na przyjęcie, że przyczynienie się matki powódki do zdarzenia było nieznaczące. Ograniczenie w tym miejscu na drodze krajowej wynosiło 50 km/h, co już samo w sobie nakazywało zachowanie szczególnej ostrożności. Dodatkowo był to teren w zwartej zabudowie, bez przejść dla pieszych. Nie doszłoby też do zdarzenia, gdyby sprawca poruszał się z prawidłową prędkością, nawet przy naruszeniu zasad ruchu drogowego w sposób, w jaki uczyniła to matka powódki. W tej sytuacji zasadnie Sąd pierwszej instancji uznał, że zachodzą podstawy do niezmnieszenia zadośćuczynienia z uwagi na przyczynienie się do powstania szkody, nie naruszając przy tym ani art. 362 k.c., ani art. 233 §1 k.p.c.

Za chybiony uznać należało również zarzut obrazy art. 328 §2 k.p.c., albowiem Sąd Rejonowy zarówno wskazał, jak i uzasadnił przyczyny, dla których nie dokonał zmniejszenia zadośćuczynienia.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Okręgowy na podst. art. 385 k.p.c. orzekł jak w sentencji. O kosztach postępowania apelacyjnego, które po stronie powodowej ograniczyły się do wynagrodzenia radcy prawnego orzeczono na podst. art. 98 §1 k.p.c. w zw. z art. 391 §1 k.p.c. oraz §6 pkt 5 i §12 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1349 ze zm.).

SSO M. Klesyk SSO E. Piątkowska - Bidas SSO M. Boniecki

Zarządzenie: doręczyć odpis wyroku z uzasadnieniem pełn. pozwanego.